

S O K F É L E .

IV szám Béts. Május 11-dik napján. 1832

H a z a i j ó l t é v ő I n t é z e t e k .

A' milyen szomorítók a' mai időkor viszontagságainak következeési általjában a' szegény sorsú emberekre nézve; éppen olly szív-vidámítók, különösen édes Hazánkban, a' hasznos joltévő Intézetek szaporodásai, a' szenvedő emberiség vigasztalására és felsegélésére. Gyönyörűségünknek tartjuk, ha ezeknek számát, 's tzeljait érdemes Olvasóinkal időről időre közölhetjük. A' munkás emberi szeretet jótéteményei, leghatalmasabban ébreszthetik az indulatokat követésre. — Az illy joltévő Intézetek alapításában Magyar Aszszonyságainknak érdemeik is különösen tündöklenek. Közelebbről itten:

A' Pesti joltévő Aszszonyi-egyesület intézete kiterjedését vagyis tzeljait adjuk elő, mellyek ezek:

- I. Az olly tehetetlen szegények, kik vénség, bénaság vagy sulyos nyavalya miatt élelmeket meg nem szerezhetik, eleséget, öltözetet, ruhát 's orvosi segedelmet és szereket vagy ezek helyett kész pénzt kapnak hetenként 's hónaponként.
- II. Egészen nyomorékok, gyenge és gyámoltalan személyek 's elhagyatott árva kisdedek illő bérért betsületes személyekhez adatnak.
- III. Otthon gyám nélkül nyomorgó betegek az egyesület költségein kórházakba vitetnek 's gyógyítatnak.
- IV. A s z s z o n y i k é z m ű h e l y , hol a' szegény, dolgozni szerető, de munkát nem kapó anyák 's leányok mind munkát, mind ahoz kívántató szereket kapnak 's munkájokért a' kiszabott bér azonnal

Toldalék a' M. Kurírhoz.

tesen annál nehezebben elősködhettek, rongyosan, sőt a' purgyék többnyire tsupa mezitelenen jártak. Eljövén pedig az idő, hogy a' köz tsinosodás munkába vétessék, 's ehez képest, a' tzigány nevezet is eltöröltetvén, új magyar névvel tseréltessék fel: az Uraság parantsára béidézettek egy városba minden falukból a' vajdák, 's felolvastatott előttök az Uraság végzése, melly oda ment ki, hogy ezentúl az eddig úgy nevezett tzigányok ringyben rongyban ne járjanak, mezitelenen kin járni ne mérészeljenek, hanem mint már új magyarok tisztességesen öltözködjének, posztó 's más e' féle ruhában járjanak, 's ez által új nevezetekre magokat érdemesekké tenni igyekezzenek. Ezen parantsot a' felolvasó urasági tiszt ezzel rekeszté be: „most tehát menjetek haza felekezeteitekhez, beszéljétek el nekik az Uraság felölök való gondoskodását, 's mondjátok meg, hogy magokat szorosán ehez tartásák. Felvidámitott érzéssel tódultak kifelé a' vajdák, hogy minél elebb jó hirt vihessenek rokonaiknak. De egy öreg vajda gondolkozva meg áll, 's tsak nem akar menni. Ezt látván a' parants hirdető megszólítja: „hát te mit akarsz, van valami mondani valód? — Tsak azt szeretném — szólla az öreg — alázatosan kérdezve megtudni, ha küdtek (küldöttek) e' B —ből posztót?

Pesti kérdés.

Attila dolmányon fénylik most nemzetiségünk:

Bétsi szabó mond meg tart e' sokáig ez így?

lásd Tud. Gyűjtem. Szép. Lit. ajándék. 1828.

Dolmányunk fényjét meg tudjuk adatni, tehát tsak

Posztót készítsünk már kebelünkbe' neki.

Kitalálni való.

Orrával vág, lába rug, a' két szárnya lever, 's még

Rettenetesb ha hogy a' körme közé kaparít.

Megfejtés. 2-dik Szám. Holló.

S O K F É L E .

IV szám Béts. Május 11-dik napján. 1832

Hazai jóltéví Intézetek.

A' millyen szomorítók a' mai időkor viszontagságainak következesei általjában a' szegény sorsú emberekre nézve; éppen olly szív-vidámítók, különösen édes Hazánkban, a' hasznos jóltéví Intézetek szaporodásai, a' szenvedő emberiség vigasztalására és felségelésére. Gyönyörűségünknek tartjuk, ha ezeknek számát, 's tzeljait érdemes Olvasóinkal időről időre közölhetjük. A' munkás emberi szeretet jótéteményei, leghatalmasabban ébreszthetik az indulatokat kövételre. — Az illy jólteví Intézetek alapításában Magyar Aszszonyságainknak érdemeik is különösen tündöklenek. Közlebbbről itten:

A' Pesti jóltéví Aszszonyi-egyesület intézete kiterjedését vagyis tzeljait adjuk elő, mellyek ezek:

- I. Az olly tehetetlen szegények, kik vénség, bénaság vagy sulyos nyavalya miatt élelmeket meg nem szerezhetik, eleséget, öltözetet, ruhát 's orvosi segedelmet és szereket vagy ezek helyett kész pénzt kapnak hetenként 's hónaponként.
- II. Egészen nyomorékok, gyenge és gyámoltalan személyek 's elhagyatott árva kisdedek illő bérért betsületes személyekhez adatnak.
- III. Otthon gyám nélkül nyomorgó betegek az egyesület költségein kórházakba vitetnek 's gyógyítatnak.
- IV. Aszszonyi kézműhely, hol a' szegény, dolgozni szerető, de munkát nem kapó anyák 's leányok mind munkát, mind ahoz kívántató szereket kapnak 's munkájokért a' kiszabott bér azonnal

Toldalék a' M. Kurához.

kifizettetik. Ezen munkáknak saját rak- és árúhelyek van, hol azok eladatnak, 's így a' nemesebb társasági rangú 's ennél fogvást a' házon kívül dolgozni szégyenlő, de gyakran még szegényebb háznépektől az azoknál megrendeltetni szokott munkák éppen nem vonatnak - el.

- V. Önkéntes dologház v. keresményintézet (a' Therésia városban kerttel és udvarral) akár milyen korú, nemű 's ügyességű személyeknek, kik vagy tsak egy valamihez értvén, vagy tetemesebb munkát már nem tehetvén könnyen koldusbotra szorulnának, 's kik itt korok és tehetségekhez illő munkát (ilyenek: a' gyapju- és kenderfonás, posztó, vászon 's más illy szerek szövése, tsipkekészítés, szabó és asztalos munka, szalmafonás) kényekre választhatnak; azért bért, eledelt 's igen oltsó, részenként bérekbe tudandó árron ruházatot is kapnak. A' gyengélkedőknek kiadatik lakjokhoz a' munka.
- VI. Oskola az éppen gyámoltalan gyermekek számára, kik e' nélkül koldusokká, 's talám tolvajokká is nevednének, innen pedig illő előkészülettel 's jó erköltsel szogálatra, vagy mesterségre adatnak.
- VII. Szegény vakok (belső hályogosok) gyógyító 's ápoló intézete.
- VIII. Az útszai koldulás eltöröltetése 's további megátoltatása. Ezen nagy és rég óhajtott tzelra a' városi előljárókkal 's kivált a' mostani érdemes polgármesterrel egyetértőleg 's köz jóra munkálódva, következőket teszi 's tevé az egyesület:
- a) Az idegen koldúsokat 's kóborlókat haza útásítá, 's hogy ezek vissza ne térjenek többé, arra a' városi tisztség ügyel. b) A' helybeliek közzül azok, kik tsupa nyerekedésből vagy restségből

koldultak, a' koldulástól eltítva, dologra 's rendszer keresetre szorítottak. c) A' dologra éppen alkalmatlanok vagy tsak kevés keresetű munkára képesek az egyesület fenérített intézetébe osztattak szélyt. d) Az elvénült- vagy éppen elerőtlenültek egy az egyesület által bérlakban felállított önkéntes gyám és kórházban kapnak mind végig mindennemű gondviselést. e) A' koldulástól elállani éppen nem akarók kényszerítettnek munkára külön intézetben, férjfiak és aszszonyok külön választva. Végre f) a' kórházakból kijövő gyógyultakat a' gyógyulók háza fogadja - fel, 's ez ápolja őket míg keresetjékhez visszatérhetnek.

IX. Sokan, kiknek tsak időszakonkénti segedelemre van szükségek, hogy keresetjüket folytathassák, de folyvást a' segedelemben úgy mint az I. számbeliek kár nélkül nem részesülhetnek, bizonyos napokon, egy saját megbizottság ítélete után kapnak segedelmet. — Mind ezekre a' múlt esztendői egész bévétel összeveleg tett 255,612 for. 28. 1/2 kr. V. Tz. (így: az aszszonyi kézművek árából 2,984 for.; a' keresetházi 's iskolákbeli készítményekből: 136,721 fr.; új évi köszöntés-váltságból 1022 for.; egy bálból 3,610 for.; egy concertből 2,850 fr. 'sat.) A' kiadás (mindössze 3,034 személyre) összesen szintúgy 255,612 for. 28. 1/2 krajtzárra van téve, minthogy a' 35,060 ft. 31. 8/10 kr.. mellyel a' valóságos jövedelmeket a' tőkéből pótolni kelle, megint a' bevételekhez van tudva.

Jó a' meghatározott ár, ha nem kell alkudni. Párisi havi irások szerint a' Királynál másfél óráig tartott a' minap egy ifjú tudósnek audientziája. Ezen al-

kalommal az Ország szükségelre megkívántató költségekre (Civilliste) nézve a' Király így nyilatkoztatta ki gondolatit. „Angliában nem szoktak alkudni. Ha bemegy az ember valamelyik boltba 's kérdezi p. o. hogy ez a' pár findzsa? megmondja a' kereskedő, ez ennyi meg ennyi; ha pedig alkudni kezd a' vásárló, így szól a' boltos: a' portéka annyit ér, a' mennyi az ára. De Frantzia országban alkudozni szoktak. Ha a' kalmár hat frankot kér valamiért, ötöt ígér a' vevő 's annyiért meg is kapja a' portékát; mert előre tudta a' boltos, hogy alkudni fog a' vevő. Azért akartam én a' Kamarától 25 milliót kívánni Civilliste név alatt, hogy adjon az legalább 18 milliót; de a' miniszterek nem akartak annyiba beleereszkedni; kézalatt ők 18 milliót kívántak, azért kaptam én tsak 12 milliót; ennyit pedig nem azért kaptam, mintha tsak 12 m. akartak volna adni, hanem azért, mert 18 m. kértem. — Ez az oka, hogy az ország javára nem sokat építtethetek. Mikor még, mint Királyi vérből származott, Printz voltam, esztendőnként 600,000 frankot költöttem építtetésekre, 's a' munka vitele olyan jól volt elintézve, hogy minden 3 milliónyira vetegette az építés költségeit. Ha tehát 6 millióval többet adtak volna a' Civilliste-re; úgy négy millióra menőt építtettem volna, 's a' publikum azt fogta volna hinni, hogy 20 milliónyit építtettem.“

Az óvilág brids állatjainak maradványa. A' f. E. Január. 25ikén Professor *Schleiss* a' Würzburgi Historiái Egyesületnek tagja, *Untereisenheim* nevű falutól egynehány száz lépésnyire (a' *Volkachi* kis kerületben Baváriában) az Ó-világ egy iszonyú nagy állatjának töredék-tsontjaira talált, a' *Götz Ignátz* fiainak a' Moenus vize színénél 12 lábnyival magasab-

ban fekvő földjében. Ezeket a' tsont-darabokat ide, hajdanában valamikor a' víz vihette, mert néhány lábnyira követstsel, fövennyel 's a' t. valának behordva 's temetve. Kiváltképpen szembetűnök valának hét nagy darabjai egy 7 ujjnyi általmérőjű, 6 lábnyi hosszú, és 27 font nehézségű, fél karika formájú görbe fognak; mellynek elefánt-tsont fehérségű belét igen szép fejéres ró'sa szín keríti, és kívülről fényes sárgás máz (email) bórítja. Továbbá egy záp fognak töredékei, melly — a' mint darabjaiból ítélni lehet — 10 ujjnyi széles, 5 ujjnyi vastag és gyökérhegyéig mintegy 15 ujjnyi hosszú lehetett. A' fog mázza olly kemény, hogy az ánglus ráspoly tsak alig fogja. Az idomtalan nagyságú zápfogakból ítélvén, az Ó-világnak ez az állatja az északamerikai *Mammuth*nak vagy *Óhió-állat*nak egyik fajja (*Cuvier* szerint *Mastodonte*), mellynek tsontjait az *Ural* hegyénél is találni. — Tavasz nyiltával tovább fogják ásni a' felfedezés helyét.

Ragadós e' a' Cholera? A' Glasgowi *Courier* írja: „Annak kitudására, hogy a' Cholera ragadósé vagy nem, egy Orvos Glasgowban a' következő mérész próbára vetette fejét. Egy Cholera-beteg meghal az ispotályban; az orvos egyszeriben lévetkezik és a' meg nem hült ágyba belefekszik, ugyan azon takaróval fedvén magát, mellyel a' megholt beteg. Így feküdt az ágyban harmadfél óráig; ha a' nyavalya ragadós volna bizonyosan megkapta volna. Midőn ő ezt a' próbát tette, tökéletesen egészséges volt, és azolta is-a' mint örömmel halljuk változást nem érzett. Collegái ollyan bizonyosnak hitték, hogy az a' próbatétel neki életében kerül, hogy másnap némelleyek közzűlök az Ispotályban egyenesen halála órája felől tudakozódtak.

Vezúv temetményei. Nápolyból Februar. 17kéről írják, hogy Professor Zahn a' Vesuv hegye és Pompeji között új kiásásokat kezdetett, és a' Láva alatt egy új eltemetett városra talált, melly tehát az eddig ki ásottakon kívül (t. i. *Herculanum, Pompeji* és *Stábia*) a' negyedik volna. Az első épületben, mellyet már egészen kiástak benne, számos régiségeket találtak és nem kevés emberi tsontvázakat.

Kővédt erdő. Mostanában egész erdőt fedezett fel valaki Róma szomszédságában, mélyen a' föld alatt, melly már kővé vált állapotban van, és mintegy 40 lábnyi magasságú, 's több mértföldre kiterjed. A' fának mostani misége mészkőnemű. Feltalálója szoroson megvizsgálván a' természet ezen ritka tüneményét, úgy vélekedik, hogy az erdő földindulás által temetethetett el a' föld alá, 's gyaníthatóképpen jóval Róma városának még építettése előtt. Megjegyzésre méltó környűllálás az is, hogy e' felől a' tudósok annyi száz esztendő elforgásától fogva éppen semmit sem tudtak, legalább semmit fel nem jegyeztek.

Malborough Hertzeg. Ez a' vitéz fő hadvezér megnyervén Hochstädnél az ütközetet, meglát egy fogságba esett frantzia közembert, 's tsudálván annak még a' fogságban is szembetűnő vitézi bátor magaviseletét, így szóllítja meg: „no ha a' Frantziáknak tsak öt ezer ilyen hadratermett emberek volna mint te vagy, nem nyerénk vala olly könnyen rajtatok győzödelmet.“ „*Parbleu,*“ — felele a' frantzia, — „van nekünk elég ilyen emberünk, mint a' millyen én vagyok, tsak *egy ollyan* hijjával vagyunk, mint az Úr.“

Angliában ezt az észrevételt igaznak tartják: Ha a' békatojás tavasszal a' víz közepén fekszik, száraz meleg nyár következik; ha a' parton fekszik vagy légalább a' víz szélén, vizes nedves nyár leszsz. Mihelyt tavasszal a' kakuk megszállal, többé a' hidegtől vagy fagytól nem kell félni.

E g é s s é g f e n t a r t á s a.

Orvosság a' vízibetegség ellen.

Az itt következő orvosság leírását a' Posonyi Ujság toldalékjából közöljük, melly közrebotásat végezt annak szerkeztetőjéhez Kőszegről küldetett, e' szerént: „Városunkban egy már korosotska aszszony több esztendőnél, hogy vízkorságban sinlődött. A' nyavalya már annyira erőt vett rajta, hogy három ízben kellett a' vizet belőle kitsapolni, a' mit negyedikszer nem vala tanátsos próbálni, mivel a' betegség már nagyon elhatotta az egész testét 's végéhez látzott közelgetni. Itteni kalmár és esmeretes gyümölsztermesztő Wölfl Úr, a' Bádeni ferdőből, több héti ott mulatása után visszatérvén, egy bizonyos gyógyító szer leírását hozta meg onnan, a' mi betegünknek, mellynek hathatós erejét ott tapasztalás után magasztalni hallotta. Ez az orvosság a' következő módon készítendő főttléből áll: Végy apróra vagdalt téliretek héjját és petrezselyem gyökeret; fenyőmagot, és tsombort (borsos Szátorja: *Satureja*). Mindenikből egy egy öszvemarokkal vess egy fazékba 's tölts rá két ittze vizet és jól befedve főzzd mind addig, míg szinte felényire lefőtt, 's akkor szüörd le, és ezt napjában többször bévéve fogyaszsd el. Mindennap frisset kell e' szerént főzni, és vele addig élni, míg a' nyavalya el nem oszlik. — A' mi beteg aszszonyunk tíz napig élt ezen főttlével, a' nélkül hogy hasznos foganatját

tapasztalta volna, és már fel is akart vele hagyni; de a' férje 's fiai addig kérték, míg annak további használására reábirták, Egynéhány nap alig telt belé, hogy a' beteg jobban kezdett lenni, mivel a' fött lé hatalmasan izzasztotta és vizellettire hajtotta. A' test daganatjai napról napra inkább enyésztek és a' már kisebesedett lábak magoktól begyógyultak; 's így a' beteg egynéhány hét mulva tökéletesen meggyógyult. Már félesztendeje elmúlt, hogy a' kigyógyult aszszony állandó jó egészségben legyen. Az ólta más, hasonló nyavalyába esett személyek is éltek az ő javaslására ezen orvossággal, még pedig legjobb sikerrel, és sokkal hamarább meggyógyultak, minthogy nyavalyájok sem vett volt még annyira erőt " *).

O m n e t r i n u m p e r f e c t u m .

Három az oldala, mint embernek, az emberi nemnek;
 Lélek, test, törvény-tétel, ez egybekötő.
 Oldalaink három védőre találtak, ezekben:
 Pap, Doktor, 's Ügyvéd, mindenik emberi véd.
 A' Pap az el nem hágy soha, a' Doktor se halálig;
 Ügyvédök védik holtod után is ügyed.

R e j t e t t s z ó .

Öt betű, háрма elől jobb úgy ha utólja ditséri;
 Négye gulyásos hús fűszere, hogyha török.
 Két végsőm nélkül az egész áttörve nem ízec.
 Négy végsőm télen többnyire nyújtva pereg.
 Mond ki nevem 's hat szót mondál ki az öt betű hangal,
 A' megfejtésem pentameterre telik.

Megfejtés. 3 Szám. — Sas.

*) Meg kell mindazáltal jegyezni, hogy a' beteg láztalan legyen, az az: hidegletés ne járja.